ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 8ης Φεβρουαρίου 1996 *

Στην υπόθεση C-202/94,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Gerechtshof te 's-Hertogenbosch (Κάτω Χώρες) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά του

Godefridus van der Feesten,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 202),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-P. Puissochet, πρόεδρο τμήματος, J. C. Moitinho de Almeida και C. Gulmann (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Fennelly
γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— το Openbaar Ministerie, εκπροσωπούμενο από τον J. J. M. van der Kaaden, γενικό εισαγγελέα στο Gerechtshof te 's-Hertogenbosch,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Bos, νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. de Salins, υποδιευθύντρια της διευθύνσεως νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και από τον J.-L. Falconi, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στην ίδια διεύθυνση,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον M. H. van der Woude, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του van der Feesten, εκπροσωπουμένου από τον J. Wouters, δικηγόρο Middelburg, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον J. S. van der Oosterkamp, αναπληρωτή νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον J.-M. Belorgey, chargé de mission στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τον J.-L. Pons, υπάλληλο διοικήσεως στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, και της Επιτροπής, εκπροσωπουμένης από τον H. van der Woude, επικουρούμενο από την S. Bouche, υπάλληλο διοικήσεως στην Επιτροπή, ως εμπειρογνώμονα, κατά τη συνεδρίαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1995,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 26ης Οκτωβρίου 1995,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 5ης Ιουλίου 1994, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Ιουλίου 1994, το Gerechtshof te 's-Hertogenbosch υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 1, παράγραφος 1, και 14 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 202, στο εξής: οδηγία).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας κατά του van der Feesten, κατ' εφαρμογήν του Vogelwet της 31ης Δεκεμβρίου 1936 (νόμος περί πτηνών). Ο van der Feesten, αφού κατασχέθησαν στην κατοικία του ορισμένα πτηνά ανήκοντα στο υποείδος Carduelis carduelis caniceps ή γκριζοκέφαλη καρδερίνα, εισαχθέντα από τη Δανία, άσκησε ανακοπή κατά της κατασχέσεως αυτής και ζήτησε να του επιστραφούν τα πτηνά.

3 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι ο Vogelwet απαγορεύει, πλην εξαιρέσεων, την κατοχή, πρόταση αγοράς, αγορά, πρόταση πωλήσεως, πώληση, παράδοση, μεταφορά, πρόταση μεταφοράς, εισαγωγή, διαμετακόμιση ή εξαγωγή από το ολλανδικό έδαφος πτηνών τα οποία ανήκουν σε ένα από τα είδη που ζουν σε άγρια κατάσταση στην Ευρώπη ή των προϊόντων της γονιμοποιήσεως των πτηνών αυτών.

4 Η οδηγία, ιδίως στα άρθρα 5 και 6, ορίζει ότι απαγορεύονται, γενικώς και υπό την επιφύλαξη ορισμένων εξαιρέσεων, η κατοχή και η εμπορία όλων των ειδών

πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο έχει εφαρμογή η Συνθήκη.

5 Με τη διάταξη περί παραπομπής, το εθνικό δικαστήριο εκθέτει ότι η Carduelis carduelis ή καρδερίνα, καθώς και πολλά από τα υποείδη της, αποτελεί είδος πτηνού που ζει εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο έχει εφαρμογή η Συνθήκη. Εντούτοις, η Carduelis carduelis caniceps αποτελεί υποείδος που δεν ζει εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση παρά μόνον εκτός του εν λόγω ευρωπαϊκού εδάφους.

6 Το εθνικό δικαστήριο, επειδή διατηρεί αμφιβολίες ως προς το αν η ολλανδική ρύθμιση, κατ' εφαρμογήν της οποίας κατασχέθησαν τα επίμαχα πτηνά, έχει προβεί σε ορθή μεταφορά της οδηγίας, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συμβιβάζεται με το γράμμα και/ή με το περιεχόμενο της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, της 2ας Απριλίου 1979, περί διατηρήσεως των αγρίων πτηνών, όπως αυτή τροποποιήθηκε έκτοτε επανειλημμένως, και ειδικότερα με τα άρθρα της 1, παράγραφος 1, και 14, εθνική νομοθεσία η οποία προστατεύει πτηνά (κατά την έννοια της οδηγίας) τα οποία αναμφισβήτητα ανήκουν σε υποείδος το οποίο, αυτό καθαυτό, δεν απαντά εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών, για τον λόγο και μόνον ότι το (βασικό) είδος και/ή άλλα υποείδη του απαντούν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο έδαφος αυτό ή στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους;

2) Ασκεί επιρροή επί της απαντήσεως στο ερώτημα 1 το ότι οι αρμόδιες αρχές του οικείου κράτους μέλους μπορούν να ισχυριστούν ότι το εν λόγω υποείδος, κατά τη γνώμη των διωκουσών αρχών που διαθέτουν την απαιτούμενη

ειδική γνώση επί του θέματος, ουδόλως ή ελάχιστα διακρίνεται από τα πτηνά του (βασικού) είδους ή από άλλα υποείδη του ή από άλλα είδη ή υποείδη;

3) Σε περίπτωση που κριθεί ότι το επίδικο μέτρο είναι αυστηρότερο κατά την έννοια του άρθρου 14 της οδηγίας 79/409, ασκεί επιρροή το γεγονός ότι πτηνά του εν λόγω υποείδους που βρίσκονται στο οικείο κράτος μέλος έχουν εισαχθεί από άλλο κράτος μέλος, το οποίο θα μπορούσε να είχε λάβει το ίδιο αυστηρότερο μέτρο, αλλά, εν προκειμένω, κατά τον κρίσιμο χρόνο, δεν το είχε (ακόμη) λάβει;»

Επί του πρώτου ερωτήματος

7 Με το πρώτο ερώτημα, το εθνικό δικαστήριο ερωτά εάν η οδηγία έχει εφαρμογή στα υποείδη πτηνών που δεν ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση, παρά μόνον εκτός του ευρωπαϊκού εδάφους των κρατών μελών, εφόσον το είδος στο οποίο ανήκουν ή άλλα υποείδη του είδους αυτού ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο εν λόγω έδαφος.

8 Επισημαίνεται καταρχάς ότι, κατά τη δεύτερη και τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας,

«(...) ένας μεγάλος αριθμός ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση (στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών) υφίσταται μείωση του πληθυσμού του, η οποία είναι ταχύτατη σε ορισμένες περιπτώσεις και ότι η μείωση αυτή αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, ιδίως εξαιτίας των απειλητικών συνεπειών της στη βιολογική ισορροπία·»

«(...) η αποτελεσματική προστασία των πτηνών [ιδίως των αποδημητικών ειδών, που αποτελούν μεγάλο μέρος της κοινής κληρονομιάς του πτερωτού βασιλείου] είναι πρόβλημα περιβάλλοντος τυπικά διασυνοριακό που συνεπάγεται κοινές ευθύνες».

9 Όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, το άρθρο 1, παράγραφος 1, αυτής ορίζει τα εξής: «Η παρούσα οδηγία αφορά στη διατήρηση όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η Συνθήκη. Έχει αντικείμενο την προστασία, τη διαχείριση και τη ρύθμιση των ειδών αυτών και κανονίζει την εκμετάλλευσή τους.»

10 Τόσο από τις αιτιολογικές αυτές σκέψεις όσο και από το άρθρο 1 της οδηγίας και, γενικότερα, από την οδηγία στο σύνολό της, προκύπτει ότι αυτή σκοπεί στην αποτελεσματική προστασία του ευρωπαϊκού πτερωτού βασιλείου και ότι η προστασία αυτή στηρίζεται στην έννοια του είδους.

11 Στην ταξινομία των πτηνών, η έννοια του είδους περιλαμβάνει, εξ ορισμού, όλες τις υποδιαιρέσεις του, όπως οι φυλές και τα υποείδη. Κατά συνέπεια, το δείγμα ενός υποείδους θα ανήκει πάντοτε στο είδος στο οποίο ανήκει το εν λόγω υποείδος.

12 Αν υποτεθεί ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ορίζεται σύμφωνα με την ταξινομική έννοια του είδους, συνάγεται ότι, εφόσον ένα υποείδος ζει εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο έχει εφαρμογή η Συνθήκη, το είδος στο οποίο ανήκει το υποείδος αυτό πρέπει

να θεωρείται ως ευρωπαϊκό είδος και, ως εκ τούτου, όλα τα άλλα υποείδη του εν λόγω είδους, περιλαμβανομένων και των μη ευρωπαϊκών, καλύπτονται από την οδηγία.

13 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, μολονότι η έννοια του είδους καλύπτει μία βιολογική ομάδα, ο επιστημονικός χαρακτηρισμός της οποίας είναι ευρέως παραδεκτός και στηρίζεται σε χαρακτηριστικά που αποτελούν τμήμα της γενετικής κληρονομιάς των κατ' ιδίαν δειγμάτων του οικείου είδους, δεν ισχύει το ίδιο για την έννοια του υποείδους. Συγκεκριμένα, η έννοια αυτή σημαίνει τον πληθυσμό ο οποίος, εντός ενός είδους, διακρίνεται από άλλους πληθυσμούς του ιδίου είδους με κριτήρια όπως η μορφολογία, ο οικότοπος ή η συμπεριφορά των κατ' ιδίαν δειγμάτων.

14 Προς στήριξη των σκέψεων αυτών, υπενθυμίζεται ότι, όπως επισήμαναν η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, οι απόγονοι που προέρχονται από διασταυρώσεις μεταξύ δειγμάτων διαφορετικών ειδών είναι γενικώς στείροι, ενώ οι απόγονοι διασταυρώσεων μεταξύ δειγμάτων που ανήκουν σε υποείδη του ιδίου είδους είναι γόνιμοι.

15 Επομένως, η έννοια του υποείδους δεν στηρίζεται σε διακριτικά κριτήρια τόσο αυστηρά και αντικειμενικά όσο αυτά που χρησιμεύουν για την οριοθέτηση των ειδών μεταξύ τους. Έτσι, δεν σπανίζουν οι διστάμενες γνώμες εντός της επιστημονικής κοινότητας όσον αφορά τη δυνατότητα απομονώσεως και διακρίσεως ορισμένων υποειδών μεταξύ τους.

16 Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι, εάν το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περιοριζόταν στα υποείδη που ζουν στο ευρωπαϊκό έδαφος και δεν εκτεινόταν στα μη ευρωπαϊκά υποείδη, θα ήταν δυσχερής η θέση σε εφαρμογή της οδηγίας εντός

των κρατών μελών, όπως υποστήριξαν κατ' ουσίαν η Γαλλική και η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, και, κατά συνέπεια, θα υπήρχε κίνδυνος μη ομοιόμορφης εφαρμογής της εντός της Κοινότητας. Ένα τέτοιο αποτελέσμα, αφενός, θα αντέβαινε στον σκοπό της αποτελεσματικής προστασίας του ευρωπαϊκού πτερωτού βασιλείου και, αφετέρου, θα μπορούσε να οδηγήσει σε στρεβλώσεις του ανταγωνισμού εντός της Κοινότητας.

17 Εξάλλου, παρατηρείται ότι, αν τα μη ευρωπαϊκά υποείδη μπορούσαν να εισαχθούν ελεύθερα στην Κοινότητα, δεν θα ήταν δυνατόν να αποκλεισθεί ο κίνδυνος ελευθερώσεως εξωτικών υποειδών στη φύση, τον οποίο επικαλούνται, ιδίως, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, με συνέπεια την τεχνητή αλλοίωση του φυσικού πτερωτού βασιλείου της Κοινότητας. Τούτο αντιβαίνει στον σκοπό της διατηρήσεως των βιολογικών ισορροπιών, ο οποίος απορρέει από τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας.

18 Ενόψει των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία έχει εφαρμογή στα υποείδη πτηνών που δεν ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση παρά μόνον εκτός του ευρωπαϊκού εδάφους των κρατών μελών, εφόσον το είδος στο οποίο ανήκουν ή άλλα υποείδη του είδους αυτού ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο εν λόγω έδαφος.

Επί των λοιπών ερωτημάτων

19 Ενόψει της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα κατέστησαν άνευ αντικειμένου.

Επί των δικαστικών εξόδων

20 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ολλανδική και η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα)

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με απόφαση της 5ης Ιουλίου 1994 το Gerechtshof te 's-Hertogenbosch, αποφαίνεται:

Η οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών, έχει εφαρμογή στα υποείδη πτηνών που δεν ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση παρά μόνον εκτός του ευρωπαϊκού εδάφους των κρατών μελών, εφόσον το είδος στο οποίο ανήκουν ή άλλα υποείδη του είδους αυτού ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο εν λόγω έδαφος.

Puissochet Moitinho de Almeida Gulmann

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 8 Φεβρουαρίου 1996.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του τρίτου τμήματος

J.-P. Puissochet